

Alla helgon

Musik till de heligas ära

Heliga personers levnadsöden och övernaturliga händelser var något som intresserade medeltidens människor, och det märks inte minst på all musik till de heligas ära som finns bevarad till våra dagar. Den nya nordiska kristna kyrkan behövde inte länge nöja sig med underverk utförda av heliga män och kvinnor i utlandet, utan fick snart sina egna heliga. Redan 1031 helgonförklarades den norske kung Olav Haraldson, och den helige **Olav** firas i Norge på *Olsokdagen* den 29 juli, det datum han året innan, 1030, föll vid slaget i Stiklestad. Den mäktiga sekvensen *Lux illuxit laetabunda* sjöngs i Nidaros domkyrka, på den dagen, under hundratals år. Själva musiken är dock inte speciellt norsk, utan är, om inte komponerad i Frankrike, så åtminstone modellerad efter franska förebilder i klostret St. Victor.

I Sverige sjöng man under medeltiden förstås gärna om vårt egna, kanoniserade helgon, **heliga Birgitta**. Antifonen *Rosa rorans bonitatem* skrevs av Linköpingsbiskopen **Nils Hermansson** som inledning till den *hystoria* som behandlar Birgitta och hennes liv och verk.

Birgittas inställning till musik är annars avog: hon bannlyser musikinstrument och begränsar sångurval och sångsätt till det yttersta.

I Finland firar man den engelskfödde **biskop Henrik** som sitt skyddshelgon, den 19 januari, vid *hindersmäss*. I skolsångboken *Piae Cantiones*, som trycktes 1582, finns ett par historiska sånger, varav en, *Ramus virens olivarum*, på latin besjunger biskop Henrik. Modern forskning betvivlar visserligen idag starkt historien om biskopen, som med den svenske kung Erik reste på korståg till Finland, och där biskopen så småningom dräptes av *bonden Lalli*. Musiken om biskop Henrik har dock levt i vårt östra grannland och *Ramus virens* sjungits som "den andra nationalhymnen".

I Danmark firar man två helgon med namnet **Knut**, *Knut rex* och *Knut dux* (Lavard). Knut Lavard var brorson till helige kung Knut, lönnmördades 1131 och blev helgonförklarad 1169. Till Knut Lavards firande finns all liturgisk musik bevarad i ett manuskript, idag i Kiel. Musiken till officier både till hans födelse (7 januari), och till den dag han led martyrdöden 25 juni (och föddes som helgon!) finns kvar, och dessutom båda dessa festdagars mässor.

Till **Sankt Magnus** ära finns något så ovanligt som ett flerstämmigt stycke bevarat, *Nobilis humilis*. Magnus var jarl av Orkneyöarna, vid denna tid underlagt Norge. Stycket är skrivet på 1100-talet, och finns idag bevarat i Uppsala. Det är skrivet i parallella terser, något som är ytterst sällsynt att hitta på pränt från den tiden. Troligen är det en nedskreven improvisation enligt lokal sed; skolade musiker visste ju att tersen var ett imperfekt intervall som inte kunde användas hur som helst, även om resultatet var behagligt att lyssna till.

I Laude Novellas program förekommer även heliga personer med internationell stjärnstatus. Om mordet på **Thomas Becket** handlar en *conductus* från 1200-talet, *Novus miles*. Becket togs av daga i katedralen i Canterbury, en ofta avbildad scen också på nordiska breddgrader. I Italien, där man i Dantes efterföljd började sjunga religiösa sånger på folkspråket italienska, *laude*, är temat ofta de heligas liv och leverne. I programmet finns laude tillägnade **Franciskus av Assisi** men naturligtvis också till den mest besjunga personen av alla under medeltiden: **jungfru Maria**.

